

AZERBAIJAN

ÜLKE RAPORU

2018

AZERBAJYCAN ÜLKE RAPORU

2018

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ	3
1. GENEL BİLGİ	4
Coğrafi Konum.....	4
Siyasi ve İdari Yapı	5
Nüfus ve İşgücü Yapısı.....	6
2. GENEL EKONOMİK DURUM	6
3. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR	7
Yatırımlarda Öncelikli Alanlar	8
Azerbaycan’da İş Kurma Mevzuatı.....	8
Oturma İzni	10
Ülkedeki İhaleler	10
Özelleştirme	10
4. DIŞ TİCARET	11
Azerbaycan’ın İhracatı	11
Azerbaycan’ın İthalatı	13
Dış Ticaret Politikası	14
Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar.....	15
5. TÜRKİYE İLE TİCARET	15
Azerbaycan’ın Ülkemizdeki Yatırımları	16
Ülkemizin Azerbaycan’daki Yatırımları	16
İki Ülke Arasındaki Müteahhitlik İlişkileri	16
6. BURSA İLİNİN AZERBAYCAN İLE DIŞ TİCARETİ.....	16
7. PAZAR İLE İLGİLİ BİLGİLER	17
Dağıtım Kanalları.....	17
Tüketici Tercihleri.....	17
Reklam ve Promosyon.....	17
Satış Teknikleri ve Satışı Etkileyen Faktörler.....	18
8. AZERBAYCAN İNŞAAT MALZEMELERİ SEKTÖRÜ	19
İnşaat Malzemeleri	19
İhracat	20
İthalat	21
9. YARARLI ADRESLER.....	24
10. KAYNAKÇA	25

KISALTMALAR

GTIP: Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu

USD: United States Dollar (Amerikan Doları)

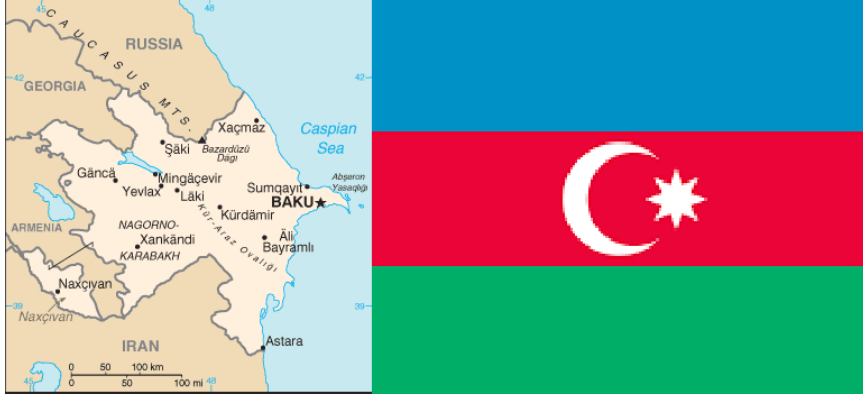
TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Azerbaycan'ın Dış Ticareti (1000 USD).....	11
Tablo 2: Azerbaycan'ın İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (1000 USD).....	11
Tablo 3: Başlıca Ülkeler İtibari ile İhracatı (1000 USD).....	12
Tablo 4: Azerbaycan'ın İthal Ettiği Başlıca Ürünler (1000 USD)	13
Tablo 5: Başlıca Ülkeler İtibari ile İthalatı (1000 USD).....	14
Tablo 6: Azerbaycan'ın Türkiye ile Dış Ticareti (1000.000USD).....	15
Tablo 8: Azerbaycan'ın Dünya'ya ve Türkiye'ye İnşaat Malzemeleri İhracatı (1000 USD).....	20
Tablo 9: Azerbaycan'ın Dünya'dan ve Türkiye'den İnşaat Malzemeleri İthalatı (1000 USD).....	22

YÖNETİCİ ÖZETİ

- Azerbaycan Cumhuriyeti Kafkasların geçiş noktası üzerinde, Büyük Kafkaslar ile Küçük Kafkaslar arasında yer almaktadır. Bölgenin en önemli özelliği tarihi geçit ve ticaret yolları üzerinde bulunmasıdır.
- Azerbaycan dış ticaret politikasında belirleyici unsur enerjidir. Petrol ve doğalgaz Azerbaycan'ın ihracatında %90 paya sahiptir. İthalatında ise %80 civarında mamul maddeler yer almaktadır.
- Azerbaycan, 2017 yılında 16,5 milyar dolar ihracat ve 7,6 milyar dolarlık ithalat değeri ile 24,1 milyar dolar seviyesinde bir dış ticaret hacmine sahiptir.
- Türkiye'nin Azerbaycan'a ihracatı; ihraç ürünlerinin bu ülkede tanınmaya başlaması, Türk şirketlerinin Azerbaycan piyasasında şube açmak suretiyle Türkiye'den ithalat yapması ve bu malları iç piyasada pazarlaması gibi nedenlerle 1993 yılından bu yana yükselme eğilimi göstermektedir. Ancak, yüksek gümrük vergisi oranları nedeni ile iki ülke dış ticareti potansiyelinin gerisinde kalmaktadır.
- Türkiye'nin Azerbaycan'a olan ihracatında makineler ve mekanik cihazlar ve yedek parçaları, demir ve çelikten eşyalar, elektrikli makina ve cihazlar ve yedek parçaları, mobilya, otomotiv, optik alet ve cihazlar, motorlu kara taşıtları ve yedek parçaları, mineral yakıtlar, petrol ve türevleri gibi ürünler önemli paya sahiptir. 2017 yılı verilerine bakıldığında, Azerbaycan, Türkiye ile 1.8 milyar dolar ticaret hacmine sahiptir.
- Türkiye'ye gerçekleştirilen inşaat malzemeleri ihracatı 1,7 milyon dolar iken Türkiye'den gerçekleştirilen inşaat malzemeleri ithalatı 267,7 milyon dolar olup, Ülkemizin Azerbaycan'a gerçekleştirmiş olduğu ihracatın %20'sini inşaat malzemeleri oluşturmaktadır. Demir-çelik, kablolar ve plastik inşaat malzemeleri öne çıkan kalemler arasında yer almaktadır.

1. GENEL BİLGİ

Resmi Adı	Azerbaycan Cumhuriyeti
Yönetim Biçimi	Cumhuriyet
Cumhurbaşkanı	İlham Aliyev
Başbakan	Artur Rasizade
Başkent	Bakü
Nüfus (IMF 2018)	9.940.000
Yüz Ölçümü (km²)	86.600
Dil	Azeri Türkçesi
Dini Yapı	İslam
Para Birimi	Manat
GSYİH (Milyon \$)	45.483 (2018, IMF)
KBGSYİH (\$)	4.576 (2018, IMF)
Büyüme Oranı (%)	2,03 % (2018, IMF)

COĞRAFİ KONUM

Azerbaycan Cumhuriyeti Kafkasların geçiş noktası üzerinde, Büyük Kafkaslar ile Küçük Kafkaslar arasında yer almaktadır. Bölgenin en önemli özelliği tarihi geçit ve ticaret yolları üzerinde bulunmasıdır. Kuzeyinde Gürcistan (480 km) ile Rusya Federasyonu'na bağlı Dağıstan Özerk Cumhuriyeti (390 km), güneyinde İran İslam Cumhuriyeti (756 km), batısında Ermenistan (1.007 km) ve Türkiye Cumhuriyeti (Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti ile 11 km uzunluğunda ortak sınırı bulunmaktadır), doğusunda ise Hazar Denizi (713 km) yer almaktadır.

86.600 km²'lik toplam araziye (%11,5 orman, %1,6 su havzası, %50 tarıma elverişli topraklardır ki, bunun %27'si otlaklar ve %36,9 diğer topraklardır) sahip olan Azerbaycan 44-52 doğu meridyenleri ve 38-42 kuzey paralelleri üzerinde yerleşmektedir. Bakü'den Kuzey Kutba olan mesafe 5.550 km ve Ekvatora olan mesafe ise 4.440 km'dir. Dünyada en büyük göl olan Hazar Denizi 400.000 km² büyüklüğünde olup, en derin yeri 1.025 metredir.

Yaklaşık arazi yapısının %50'si dağlık olan bölgede deniz seviyesinden 3.000 metreye kadar yüksek olan sahalar ve %1'ini ise 3.000 metreden yüksek olan sahalar kaplamaktadır. Azerbaycan'ın ortalama deniz seviyesinden yüksekliği 657 metredir. Dağlık arazi Büyük Kafkas, Küçük Kafkas ve Talış Dağlarından oluşur. Kür-Arasovası enbüyük düzlüktür. Endüşük rakım (Hazar Denizi) -28 m ve en yüksek nokta (Bazardüzü Dağı) +4.466 m'dir.

Dünyadaki 11 iklim çeşidinin dokuzuna sahip olan Azerbaycan'ın iklimini Büyük Kafkas dağlarının kuzeyden gelen soğuk hava kütleleri, Küçük Kafkas dağlarının güneyden gelen sıcak tropik hava akımları ve Hazar Denizi etkilemektedir.

Azerbaycan dünyanın çok değişik iklim tiplerine sahip ülkelerden biridir. Doğu ve orta kısımları alçak ve düzlük olduğu için, kışları ılık, yazları çok sıcak geçer. Güney doğu kısmı ise nemli subtropikal iklime sahiptir. Bölgeye düşen yıllık yağış miktarı 1.200-1.400 mm.dir. Diğer bölgeler ise, kurak ve yarı kurak görünüme sahiptir. Tarımsal faaliyetlerin çoğu Kür ve Aras nehirleri civarında yapılmaktadır.

SIYASİ VE İDARİ YAPI

Azerbaycan Parlamentosu, 31 Ağustos 1991'de, ülkenin bağımsızlığını ilan etmiştir. 18 Ekim 1991 tarihinde de Meclis Bağımsızlık kanununu kabul etmiştir. Ülke, 12/11/1995 tarihine kadar 1991'de Azerbaycan Yüksek Sovyeti tarafından kabul edilen, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının yeniden ihdas edilmesine dair kanunun verdiği yetkiyle idare edilmiştir.

Dolayısıyla halihazırda Azerbaycan, 12 Kasım 1995 tarihinde halkoyuna sunularak, %91,9 evet oyu ile kabul edilen yeni Anayasa ile idare edilmektedir. Anayasaya göre ülkenin yönetim biçimi cumhuriyettir. Başkanlık sisteminin egemen olduğu ülkede, Cumhurbaşkanı seçimi beş yılda bir yapılmaktadır.

Azerbaycan Milli Meclisi, 125 Milletvekilinden oluşmaktadır. Bunların 25'i siyasi partilerden, 100'ü ise bağımsız olarak seçilmiştir. Ülkede 30'un üzerinde irili ufaklı siyasi parti faaliyet göstermektedir.

Bugün mevcut olan müstakil ve bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti, 12 Kasım 1995 tarihinde referandum yolu ile kabul edilmiş olan Anayasa ile idare edilmektedir. Bu Anayasa'ya göre, Azerbaycan devleti demokratik, hukuka dayalı, laik, üniter bir cumhuriyettir. Kuvvetler ayrılığı prensibi Anayasa tarafından benimsenmiştir. Yasama yetkisi 125 milletvekilinden oluşan ve 5 yılda bir yenilenen Milli Meclis'e, yürütme yetkisi Cumhurbaşkanıya ve yargı yetkisi de Mahkemelere bırakılmıştır.

Milli Meclis, kanun kabul etmekle görevlendirilmiştir. Denetim yetkisi sınırlıdır. Toplantı zamanı ve süresi Anayasada belirlenmiştir. Hükümete güvenoyu vermek veya vermemek şeklinde olan parlamenter yetki, Azerbaycan Anayasasında sınırlı hale getirilmiş ve Milli Meclisin hükümete güvenoyu vermemesi halinde, aynı heyete hükümetin teşekkül ettirilmesi yetkisi Cumhurbaşkanıya tanınmıştır.

Cumhurbaşkanı, hem devletin ve hemde icranın başıdır. Kanunlardan sonra Bakanlar Kurulu Kararlarından önce gelen ve "Ferman" adı verilen hukuki kararlar alma yetkisi vardır. "Ferman" denen hukuki kararlar, kanun gücünde olup, icrai hüviyete sahiptir. Bu yönü ile Cumhurbaşkanı yasama yetkisiyle de techiz edilmiştir.

Azerbaycan'da Cumhurbaşkanı 5 yıllık süre için halk seçmektedir. Hiç kimse ikiden fazla Cumhurbaşkanı seçilemez şartı, 18.03.2009 tarihinde yapılan Referandumda kaldırılmıştır. Cumhurbaşkanı hem devletin, hem de yürütmenin başıdır. Her türlü idari karar almak ve devlet teşkilatına şekil ve yön vermek yetkisine sahiptir. Başbakanı, Bakanları ve diğer devlet görevlilerini atamak ve görevden almak yetkisi vardır. Anayasaya göre, Bakanlar Kurulu Cumhurbaşkanı'nın yüksek icra organı olup, ona tabidir ve aynı zamanda da ona karşı sorumludur. Başbakanın ve Bakanların Milli Meclis üyesi olma şartı aranmamıştır.

Anayasada devletin egemenliğinin yegane kaynağının halk olduğu vurgulanmıştır. Anayasa, halk ve özgürlüklerin tespit ve düzenlenmesi açısından çağdaş bir Anayasa'dır.

NÜFUS VE İŞGÜCÜ YAPISI

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin nüfusu 2017 yılı itibariyle 9,9 milyon kişiye yükselmiştir. Nüfusun % 54,1'i şehirlerde, % 45,9'u ise köylerde yaşamaktadır. Nüfusun % 49'u erkek, %51'i ise kadındır. Ülke nüfusunun %22,6'sını 0-14 yaş gurubu, %70,2'sini 15-64 yaş grubu, % 6,8'ini ise 65 yaş üstü bireyler oluşturmaktadır. Ülkede çalışabilir nüfus, toplam nüfusun % 50,09'ini oluşturmaktadır.

Azerbaycan, diğer dağılan SSCB ülkelerinde olduğu gibi, 1990'lardan itibaren kentlerde yaşayan nüfusunun bir kısmını kaybetmiştir. Bunda çoğunluğu kentlerde yaşayan etnik azınlıkların ülke dışına göç etmesi önemli rol oynamıştır. 2003 yılından itibaren kentsel nüfusta yeniden artış gözlenmeye başlamıştır. Kentsel nüfusun toplam nüfusa oranı 2010 yılı itibarı ile %53'e çıkmıştır. Kentsel nüfusun artışında petrol sektöründeki gelişmeye bağlı olarak artan yeni iş olanakları etkili olmuştur.

Azeri nüfus, toplam nüfusun %90,6'sını oluşturmaktadır. Ülkedeki başlıca etnik azınlıklar ise Lezginler (%2,2 Rusya'nın Dağıstan bölgesi kökenli Müslüman Kafkas bir halk), Ruslar (%1,8) ve Ermeniler (%1,5)'dir.

Azerbaycan'ın resmi dili Azericedir (Azeri Türkçesi). Ülkede 1920'lere kadar Arap alfabesi kullanılmış, 1929 yılında Latin alfabesine geçilmiştir. Ancak, 1939 yılında zorunlu olarak Kiril alfabesine geçilmiştir. 1992 yılında Türkçeden örnek alınarak yeni bir Latin alfabesi oluşturulmuş olup, 2001'den beri zorunlu olarak kullanılmaktadır. Bağımsızlıktan sonra devlet, Rusçanın kullanımını aşamalı olarak kaldırmaya başlamıştır. Ancak Rusça halen yaygın olarak kullanılmaktadır.

Çalışan kesimin yaş limiti erkeklerde 16-65, kadınlarda 16-60'dır. Faal nüfus yaşının (çalışma yaşı) dışında çalışan çok az kişiye rastlanmaktadır. Çalışan kesimin genellikle 30-40 yaş arasında yoğunlaştığı görülmektedir.

2. GENEL EKONOMİK DURUM

Azerbaycan, 1991 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra, önemli siyasi, askeri, sosyal ve ekonomik problemlerle karşı karşıya gelmiştir.

SSCB döneminde sistemli olarak Cumhuriyetler arasında bağımlılığı bir anlamda zorunlu kılan ekonomik yapının ani çöküşü, pazar ekonomisine geçişte; ekonomik, siyasi, hukuki bir alt yapının olmaması, teknolojinin eski olması, serbest piyasa modelinin bilinmemesi, Ermenilerin işgalci tutumu sonucu topraklarının %20'sinin kaybedilmesi, 1 milyon kişinin kendi ülkesinde mülteci durumuna düşmesi ve benzeri nedenlerle üretim durma noktasına gelmiş, sonuç olarak da ekonomi üzerinde insiyatif tamamen kaybedilmiştir.

Ülkede siyasi istikrarın sağlanması ve Ermenilerle geçici ateşkese varılmasından sonra dikkatler ekonomi üzerinde yoğunlaşmaya başlamıştır. İşte bunun sonucu olarak 20 Eylül 1994 tarihinde "Asrın Anlaşması" olarak adlandırılan Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi ile dünyanın önde gelen petrol şirketleri arasında "Hazar Denizinin Azerbaycan'a ait bölümünde Azeri, Çırağ, Güneşli Yataklarının Birlikte İşlenmesi ve Paylaşılması Hakkında" ilk Anlaşma imzalanmıştır.

Yeniliklere hızla adapte olan Azerbaycan, SSCB'nin dağılması ile uzmanlaşma ve işbölümüne dayalı ekonomik yapılanmanın sona ermesine, Ermenistan savaşı ve Çeçenistan sorunu nedeniyle, ülke sanayii için gereken ara mallarının ithalat yollarının kapanmasına rağmen bütün bu darboğazları aşmayı başarmıştır.

Bütün bu darboğazların aşılmasında petrol rezervleri önemli bir rol oynamış, yıllardır petrole yatırım yapan Azerbaycan 2005 yılından itibaren milli gelire yansıyan petrol gelirleri ile yeni bir döneme girmiştir. Önümüzdeki 15 yıl için 50 milyar \$ petrol geliri bekleyen ülke somut ve uygulanabilir projelerle bu geliri halkın yaşam standardının yükselmesine harcayacak hedefler için çalışmaktadır.

Savaş ve dağılma sonrası ortaya çıkan sorunlar nedeniyle ekonomide büyük bir bozulma ve dağılma yaşanmış ve bunun sonucunda milli gelirden negatif büyüme yani gerileme ve yüksek enflasyon yaşanmıştır.

Azerbaycan ekonomisi son on yılda özellikle 2009 yılında hızlı büyümüş, kriz nedeniyle küresel ekonomi açısından zorlu geçen bu yılda dünyada GSYİH'de en çok büyüyen ülke, yakaladığı %9,3 artışla, Azerbaycan olmuştur. Azerbaycan'ın 2015 yılında ise %1,1 oranında reel büyüme göstermiştir. Ülke ekonomisi 2016 yılında %3,8 oranında küçülmüş, 2017 yılında tekrar pozitif büyüme geçerek, %0,07 oranında artış olmuş, 2018 yılında sabit fiyatlar göre %2 oranında, 2019 yılında ise %3,9 oranında büyüme beklenmektedir.

Petrol fiyatlarının yüksek seyrettiği dönemde hızla büyüyen ve parlak bir dönem geçiren Azerbaycan, 2014'ün yarısında görülmeye başlanan petrol fiyatlarındaki düşüşten en çok etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Gelirlerin azaldığı, bir yıl içinde %100'ü bulan devalüasyonlar sonucunda risklerin önlenmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için gerekli olan kapsamlı bir reform hazırlığına girişilmiştir. İlk aşamada, gümrükler, transit geçişler, bankacılık ve vergi sistemi ile üretim ve ihracat teşviklerinde bunun yansımaları görülmüştür.

Son olarak, Azerbaycan'ın ekonomisini çeşitlendirmek amacıyla oluşturduğu uzmanlar grubunun uzun süredir üstünde çalıştığı, milli ekonomiye ve on bir farklı sektöre ilişkin stratejik yol haritaları Cumhurbaşkanı Aliyev tarafından 6 Aralık 2016 tarihinde onaylanmıştır.

Azerbaycan ekonomisinde, sanayi sektörünün önemli bir bölümünü yaklaşık 20 yıl önce kurulan ağır sanayi oluşturmaktadır. Ağır sanayi içinde en önemli sektörler demir, alüminyum ve çimento olup, çoğu petrol sanayinin gelişiminden sonra ihmal edilmiştir. Ülke sanayisinin tekrar canlanmasına yönelik olarak, Azerbaycan'da 2014 yılı "sanayi yılı" ilan edilmiştir. Reel sanayi üretiminin hızla düşmesine rağmen, konut inşası, kırsal altyapı çalışmaları ve ulaşım altyapısının iyileştirilmesinden dolayı inşaat sektörü son iki senedir çok hızlı büyümüştür.

Hizmet sektörü de ulaşım ve iletişim alanlarında yaşanan gelişmelerden dolayı hızlı bir biçimde büyümüştür. Bankacılık sektöründeki varlığın yarısından fazlasını oluşturan iki devlet bankası tarafından yönetilmektedir.

Petrol dışı alanlarda yapılan yatırımların artış kaydetmesine rağmen, IMF, ülkede enerji sektörü dışında kalan iş sektörlerinin halen oldukça zayıf görüldüğüne dikkat çekmektedir. Özellikle, gelişmemiş hukuk sistemi, rekabet koşulları önündeki engeller ve finansal sistemde yaşanan sorunların petrol dışı alanların büyümesinin önündeki en önemli engeller olduğunu belirtmektedir.

Azerbaycan'da ekonominin büyük bir bölümü hala devlet tarafından yönetilmektedir. Pek çok kamu işletmesi kendi alanlarında tekeldir. Söz konusu işletmeler yüksek fiyatlar belirlemekte ve mal arzını kısıtlamakta olup, çoğu zaman mal alımında da önemli bir paya sahiptir.

3. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Azerbaycan, doğrudan yabancı sermaye çekme konusunda diğer bölge ülkelerine göre oldukça başarılı olmuş ve 2004 yılında Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından hazırlanan "Doğrudan Yabancı Yatırım Performansı Endeksi"nde 140 ülke arasında birinci sırada yer almıştır.

Ülkeye doğrudan yabancı yatırım girişinin GSYİH'ye oranı 2006 yılına kadar sürekli bir artış göstermiş, kişi başına düşen yabancı sermaye miktarı ise 2007 ve 2008 yılında görülen bir azalma sonrası 2009 yılında tekrar artış trendine geçmiştir.

Azerbaycan'ın doğrudan yabancı yatırım girişi 2016 yılında 7.324 milyon dolar seviyesine ulaşmıştır. Bu yatırımların %83,3'lük bölümü petrol ve doğalgaz sektöründe geri kalan bölümü ise petrol dışı sektörlerde gerçekleştirilmiştir.

Son on yıl içerisinde Azerbaycan'a yönelik gerçekleştirilen doğrudan yabancı yatırım girişleri, büyük ölçüde Azerbaycan'ın cari açıklarını finanse etmiş ve ekonomik büyümenin itici gücü olmuştur.

YATIRIMLARDA ÖNCELİKLİ ALANLAR

Azerbaycan Cumhuriyeti Bölgelerinin 2009-2013 Yılları Arasında Sosyal-Ekonomik Kalkınması Devlet Programı'nın başlıca amacı ülkenin petrol dışı sektörün kalkınması, ekonominin çeşitlendirilmesi, dengeli ve dayanıklı bölgesel sosyal-ekonomik kalkınmanın sağlanması ve halkın refahının artırılmasıdır.

2008-2011 Devlet İnvestisiya (Yatırım) Siyaseti petrol dışı sektörün gelişiminin sağlanması için enerji, tarım, su kaynakları, ulaşım, eğitim, sağlık, ekoloji gibi sektörler yatırımın yapılmasını amaçlamaktadır.

Azerbaycan esas itibarıyla petrol ve doğal gazın üretim ve ticaretine bağlı bir ekonomik yapı arz etmesine rağmen, ülke yönetimi petrol dışı alanlarda yatırımların artırılarak, petrol dışı ekonominin GSYİH içerisindeki payını artırmayı hedeflemektedir. Tarım, hayvancılık, konservecilik, yol, su, enerji nakil hatları, kimya sanayi, sağlık hizmetleri ve çevre sağlığı öncelik yatırım alanları olarak değerlendirilmektedir. Ancak, Azerbaycan'ın kalkınma hamleleri önündeki en önemli engeli serbest piyasa ekonomi mantığının henüz yeterince anlaşılabilmiş olmayışıdır. Piyasada tekilci iktisadi tercihlerin etkinliği açıkça görülmektedir. İdare her ne kadar petrol dışı sektörlerin gelişmesini öngörmekteyse de bu düşüncenin gerçekleşmesinin zaman alacağı tahmin edilmektedir.

AZERBAYCAN'DA İŞ KURMAMEVZUATI

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Sn. Haydar ALIYEV 2 Eylül 2002 tarihli kararıyla özel razılık (lisans) alınması gereken faaliyet çeşitleri 240'tan 30'a indirilmiş, lisansın süresi 2 yıldan 5 yıla kadar uzatılmış, lisans veren devlet makamlarının sayısı ise minimuma indirilerek esasen İktisadi İnkişaf Bakanlığına havale edilmiştir.

Lisans almak için başvuruda bulunan tüzel kişilerin aşağıdaki belgeleri sunmaları gerekmektedir:

- Dilekçe (adı, soyadı, baba adı, pasaport numarası, pasaportu veren makam ve tarih, faaliyet çeşidi)
- Devlet kaydı hakkında şahadetname
- Vergi kaydı hakkında belge
- Devlet rüsumunun ödenilmesi hakkında makbuz
- Dilekçede gösterilmiş amaçlardan her biri için dilekçe ile başvuruda bulunan şahsın kullanma hukukunu ispatlayan belge (tapu, kira mukavelesi vb.)
- A.C. Bakanlar Kurulu tarafından gerektiği halde istenilebilecek diğer belgeler

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde yabancı vatandaşların şirket kuruluşu işlemleri, yabancı Tüzel kişilerin şubelerinin ve temsilciliklerinin devlet kaydının yapılması Azerbaycan Cumhuriyetinin Mülki Mecellesine, Müesseseler Hakkında Kanuna, Anonim Şirketler Hakkında Kanuna, Limited Şirketi Hakkında Kanuna, Tüzel Kişilerin Devlet Kaydının Yapılması Hakkında Kanuna, Azerbaycan Cumhuriyetinin diğer kanun tutanaklarına ve uluslararası Andlaşmalara uygun olarak A.C. Adliye Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir.

Şirket Kuruluşu İçin Türkiye'den Getirilmesi Gereken Belgeler

T.C. Uruklu gerçek ve tüzel kişilerin Azerbaycan'da şirket kurmaları için Türkiye'den noter onaylı, ticari faaliyet ile uğraşmalarını tasdikleyen belgeler getirmeleri gerekmektedir. Bu belgelere aşağıdakiler dahildir:

- Ticaret ve Sanayi Odasından Ticaret Sicil Kayıt Belgesi (noter tasdikli)

- Herhangi bir banka veya finans kurumundan referans mektubu.
- (Banka ile iyi ilişkiler içerisinde olduğunuza dair mektup)
- Sicil gazetesinin fotokopisi (noter tasdikli)
- (Bu belgede kurucu şahısların isimleri belirtilmelidir)
- Kurucu şahsın veya şahısların Azerbaycan'a gelemediği takdirde, onun (onların) bir başka şahsa vermiş olduğu (oldukları) vekaletname
- Azerbaycan'da kurulacak olan şirketin kurucularından birisi veya tamamı tüzelkişi (şirket, kurum, kuruluş) olursa kurucu şirketin Yönetim Kurulu Kararı;
- Devlet Kaydı Hakkında Şahadetname (Tescil Belgesi)

Gerekli belgeler hazırlanarak Adalet Bakanlığına sunulduktan sonra Bakanlık tarafından şirkete devlet kaydının yapılması konusunda Şahadetname verilir.

Şahadetname Şirketlerin, Şube ve Temsilciliklerin mühür, kaşe, firma başlıklı kağıtlarının ve logoların hazırlanması, banka hesaplarının açılması ve vergi organlarında kayıttıptırmaları için temel belgedir.

Devlet Kaydının Yapılmasından İmtina Edilmesi

Şirketlerin, Şube ve Temsilciliklerin oluşturulmasının kanunla belirlenmiş kuralların ihlal edilmesi veya onların tesis belgelerinin yasalara uygun olmaması bu şirketlerin devlet kaydının yapılmasından imtina edilmesi için temel neden olur.

Devlet Kaydı Konusunda Bilgi Verme

Devlet kayıt organları istatistik, vergi, kadastro ve diğer sicilleri yürüten organlara belirlenmiş kuralara uygun ve şekilde şirketlerin, şube ve temsilciliklerin devlet kaydı hakkında ayda bir defa bilgi verirler.

Şirketlerin, şube ve temsilciliklerin devlet kaydı hakkında bilgi Adliye Bakanlığı tarafından yayınlanan gazetede ayda bir defa basılır.

Faaliyet Gösteren Her Bir Şirkette Bulunması Gereken Belgeler

- Adliye Bakanlığının Şahadetnamesi
- Nizamname
- Tesis Mukavelesi
- Devlet İstatistik Komitesinden Şahadetname
- Devlet İstatistik Komitesi rayon şubesinde kayıt belgesi
- Vergiden kayıt belgesi
- KDV mükellefleri için Bildiriş
- Yazar kasa için kayıt belgesi
- Yerli Devlet Sosyal Müdafaa Fonu'ndan Bildiriş
- Yerli Ehalinin Emek ve Meşgullük Merkezinden Bildiriş
- Maliye İdaresinin yerli rayon şubesinde KDV kaydı hakkında kitabın alınması ve onaylatılması
- İktisadi İnkişaf Bakanlığının Yerli rayon şubesinde alınmış Nezaret Kitabçısı

- Faaliyet Gösterdiği yerin Kira Mukavelesi ve Tapu'nun fotokopisi
- Yerli Yangın, Işık, Su, Kanalizasyon ve Rabıta Idareleri ile Mukaveleler
- Müdür ve Baş Muhasebecinin tayinleri hakkında Kararlar
- Azerbaycan Devlet Standartlaştırma ve Metroloji Merkezinden Uygunluk Sertifikası
- Devlet Gigiyena ve Epidemioloji Merkez'den Gigiyenik Sertifika
- Lisans alınması gereken faaliyet nevi için lisans.

OTURMA İZNI

Yabancıların Azerbaycan Cumhuriyetine gelmeleri Azerbaycan Cumhuriyetinin hudut karakolunda pasaport ve giriş izni (vizesine dayanarak ilgili kurum tarafından kaydı yaptırılır ve onlara kayıt belgesi) verilir. Üç bölümü olan belgedeki bentler yabancı tarafından doldurulur. İlgili kurum belgenin doğru doldurulmasını kontrol ederek onu onaylar. Kayıt belgesinin ikinci ve üçüncü bölümü yabancıya verilerek ikamet yeri ve olduğu yere göre kayıtlarla ilgili Azerbaycan Cumhuriyetinin mevzuatının talepleri ona sözlü olarak anlatılır.

Azerbaycan Cumhuriyetinde 30 gün yaşamak isteyen yabancı yurda, otele, dinlenme tesisine, pansiyona, hastaneye veya diğer yerlere, başka oturma alanına geldiğinde yabancı derhal özel dilekçe-anket doldurarak kayıt belgesinin ikinci bölümüyle birlikte o yerin müdüriyetine veya oturduğu yerin sahibine veya kullanıcıya verilir. Müdüriyet veya ev sahibi veya kullanıcısı bu belgeleri 24 saat içinde ilgili kuruma sunar.

Azerbaycan Cumhuriyetinde 30 günden fazla yaşamak isteyen yabancı ikamet yerinde kayıta alınmak için ikamet yerine geldikten 3 gün içinde Azerbaycan Cumhuriyeti Dahili İşler Bakanlığının ilgili idaresine müracaat etmelidir. İlgili kurumun yetkili işçisi kayıt belgesinin ikinci bölümüyle beraber aşağıdaki belgeleri istemelidir:

- Pasaport;

- Giriş izni (vize);

- İkamet yerine taşınmak için emir (mülkiyet hakkının kayıt belgesi, kira anlaşması veya Azerbaycan Cumhuriyeti mevzuatında belirtilmiş başka belge) veya ikamet yerini yabancıya veren kişinin dilekçesi.

İlgili kurumun yetkili işçisi bu belgeleri kontrol eder ve ikamet yerine kayıt için müracaat etmiş yabancıyı kayda alır ve ona kayda alınması hakkında belge verir.

ÜLKEDEKİ İHALELER

Azerbaycan'da açılan ihalelerin duyurularına www.tender.gov.az web sitesinden ulaşılabilmektedir.

ÖZELLEŞTİRME

Azerbaycan Emlak Meseleleri Devlet Komitesi tarafından özelleştirme web portalı (www.privatization.az) kullanıma açılmıştır. Azerbaycan Türkçesi ve İngilizce faaliyet gösterecek olan bahse konu web portalı Azerbaycan'da petrol dışı sektörün gelişimine katkı sağlamak ve ekonomiye yerli ve yabancı yatırımcıları çekebilmeyi hedeflemektedir.

Halihazırda söz konusu web portalda özelleştirmeye çıkarılan şirketlerin listesine

<http://privatization.az/index.php/az/sas-s-hif/mue-ssis-l-r#> linkten ulaşmak mümkündür.

4. DIŞ TİCARET

Azerbaycan dış ticaret politikasında belirleyici unsur enerjidir. Petrol ve doğalgaz Azerbaycan'ın ihracatında yüzde 90 paya sahiptir. İthalatında ise yüzde 80 civarında mamul maddeler yer almaktadır.

Azerbaycan, 2017 yılında 16,5 milyar dolar ihracat ve 7,6 milyar dolarlık ithalat değeri ile 24,1 milyar dolar seviyesinde bir dış ticaret hacmine sahiptir.

Tablo 1: Azerbaycan'ın Dış Ticareti (1000\$)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2013	23,904,108	10,763,392	34,667,500	13,140,716
2014	21,751,737	9,178,588	30,930,325	12,573,149
2015	11,326,841	9,211,126	20,537,967	-11,326,841
2016*	9,066,506	8,515,807	17,582,313	550,699
2017*	16,524,465	7,618,769	24,143,234	8,905,696

*Yansımaya veri, Kaynak: Trademap

AZERBAYCAN'IN İHRACATI

Tablo 2: Azerbaycan'ın İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (1000 \$)

GTİP	ÜRÜNLER	2015	2016	2017*
	TOPLAM	11.326.841	9.066.506	16.524.464
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	8.866.159	6.504.517	14.273.141
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	208.180	981.508	340.096
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	749.332	409.734	217.741
0702	Domates (taze/soğutulmuş)	58.006	94.179	155.251
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (iŐlenmemiŐ veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	-	35	154.993
3901	Etilen polimerleri (ilk Őekillerde)	86.772	81.283	114.577
0810	Diğer meyveler (taze)	88.250	80.808	104.759
0802	Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuŐ) (kabuğu çıkarılmıŐ/soyulmuŐ)	90.205	105.017	96.513
7601	İŐlenmemiŐ alüminyum	71.897	49.819	74.631
2716	Elektrik enerjisi	16.240	28.344	74.233
7606	Alüminyum saclar, levhalar, Őeritler (kalınlığı 0,2 mm. yi geğerler)	13.871	47.691	62.393

2905	Asiklik alkoller ve bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış veya nitrozanmış türevleri	48.296	33.928	58.725
2713	Petrol koku, petrol bitümeni ve petrol yağlarının veya bitümenli minerallerden elde edilen yağların diğer kalıntıları	17.043	10.401	46.089
0809	Kayısı, kiraz, şeftali, erik ve çakal eriği (taze)	24.078	28.993	36.655
5201	Pamuk (karde edilmemiş veya penyelenmemiş)	5.014	6.040	34.286
7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller	15.639	34.446	32.683
2901	Asiklik hidrokarbonlar	11.144	7.459	31.672
0808	Elma, armut ve ayva (taze)	15.414	25.214	30.351
7304	Demir (dökme demir hariç) ve çelikten ince ve kalın borular ve içi boş profiller (dikişsiz)	8.271	6.427	28.941
0701	Patates (taze/soğutulmuş)	20.675	15.789	25.758

Kaynak: Trade Map

Azerbaycan'ın başlıca ihraç pazarları arasında İtalya, Almanya, Fransa, Rusya ve Türkiye yer almaktadır.

Tablo 3: Başlıca Ülkeler İtibari ile İhracatı (1000 \$)

Sıra	ÜLKELER	2015	2016	2017*	Toplamdaki Pay %
	TOPLAM İHRACAT	11.326.841	9.066.506	16.524.465	100.0
1	İtalya	2.414.228	1.559.980	5.230.029	31,7
2	Türkiye	457.501	1.132.820	350.870	2,1
3	Tayvan	3	796.881	704.756	4,3
4	İsrail	606.275	664.113	7.045	0
5	Almanya	1.228.230	610.831	1.132.789	6,9
6	Fransa	22.990	493.644	706.800	4,3
7	Hindistan	765.713	437.185	356.426	2,2
8	Rusya	412.463	409.273	658.673	4
9	Gürcistan	449.126	343.419	609.798	3,7
10	Çin	37.508	271.515	577.445	3,5

Kaynak: Trade Map

AZERBAJCAN'IN İTHALATI

Tablo 4: Azerbaycan'ın İthal Ettiği Başlıca Ürünler (1000 \$)

GTİP	ÜRÜNLER	2015	2016	2017
	TOPLAM İTHALAT	9.211.126	8.515.807	7.618. 771
8703	Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	254.332	120.255	275.154
1001	Buğday ve mahlut	296.831	295.018	214.172
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	233.703	167.416	184.834
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	93.154	95.453	176.702
8481	Borular, kazanlar, tanklar, depolar ve benzeri diğer kaplar için musluklar, valfler (vanalar) ve benzeri cihazlar	263.712	330.810	160.449
7304	Demir (dökme demir hariç) ve çelikten ince ve kalın borular ve içi boş profiller (dikişsiz)	194.502	216.672	151.786
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	138.651	189.294	132.138
2402	Tütün/tütün yerine geçen maddelerden purolar, sigarillolar ve sigaralar	287.275	146.893	130.889
7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri (genişlik \geq 600 mm) (sıcak haddelenmiş) (kaplanmamış)	86.523	91.839	79.439
7113	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallere veya kıymetli metallerle kaplama metallere)	2.949	8.620	79.343
4407	Uzunlamasına kesilmiş, biçilmiş ağaç; kalınlık > 6 mm	111.565	73.432	76.258
1701	Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)	124.491	152.756	76.144
8479	kendine özgü bir fonksiyonu olan diğer makinalar ve mekanik cihazlar	104.094	165.719	73.229
7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatte kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	177.756	116.287	72.960
8525	Radio veya televizyon yayınlarına mahsus verici cihazlar, televizyon kameraları, dijital ve görüntü kaydedici kameralar	9.491	5.985	70.587
0902	Çay	16.320	44.734	68.619
0405	Sütten elde edilen yağlar, sürülerek yenilen süt ürünleri	22.393	48.384	65.481
8802	Helikopterler, uçaklar vb; uzay araçları (uydular dahil), uzay araçlarını fırlatıcı araçlar ve yörünge-altı araçları	-	-	64.554
8431	Özellikle 84.25 ila 84.30 pozisyonlarındaki makina ve cihazlar ile birlikte kullanılmaya elverişli aksam ve parçalar	177.409	187.603	64.318
8413	Sıvılar için pompalar (ölçü tertibatı olsun olmasın) ve sıvı elevatörleri	129.616	56.873	63.72

Kaynak: Trade Map

Azerbaycan'a en fazla ihracat yapan ülkeler Rusya, Türkiye, Çin, A.B.D. ve İtalya'dır.

Tablo 5: Başlıca Ülkeler İtibari ile İthalatı (1000 \$)

Sıra	ÜLKELER	2015	2016	2017*	Toplamdaki Pay %
	TOPLAM İTHALAT	9.211.126	8.515.807	7.618.769	100.0
1	Rusya	1.437.144	1.622.101	1.935.122	25,4
2	Türkiye	1.172.178	1.262.580	1.357.772	17,8
3	Çin	512.505	741.195	387.613	5,1
4	ABD	846.873	563.804	354.481	4,7
5	İtalya	588.266	455.573	285.400	3,7
6	İngiltere	548.190	402.231	286.982	3,8
7	Almanya	689.061	376.653	419.926	5,5
8	Japonya	558.097	290.091	81.787	1,1
9	Ukrayna	308.618	282.623	354.993	4,7
10	Singapur	103.491	185.995	32.900	0,4

Kaynak: Trade Map

DIŞ TİCARET POLİTİKASI

Azerbaycan dış ticaret politikasında belirleyici unsur enerjidir. Petrol ve doğalgaz Azerbaycan'ın ihracatında %90 paya sahiptir. İthalatında ise yüzde 80 civarında mamul maddeler yer almaktadır. Bu bakımdan ihracatında önemli bir zorlukla karşılaşmamaktadır.

Serbest piyasaya geçiş faaliyetleri görülmesine rağmen, sektörel tekelleşmenin dış ticaret faaliyetlerinde belirleyici ve kısıtlayıcı etkileri devam etmektedir.

Maktu gümrük tarifeleri % 0.5-15 arasında değişmekte olmasına rağmen, teamül haline gelen tarife dışı vergi uygulamaları gümrüklerde maliyet artırıcı bir unsur olduğu gibi çoğu zamanda tarife dışı engel olarak devam etmektedir.

Diğer taraftan, Azerbaycan DTÖ ile üyelik görüşmesi yapmasına rağmen, yakın gelecekte bu örgüte üye olması beklenmemektedir. Azerbaycan; Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Özbekistan, Rusya, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna ve Gürcistan ile serbest ticaret anlaşması yapmış olup, anlaşma çerçevesinde bu ülkelerden gelen ürünlerden (anlaşmada belirtilen tütün, alkol, otomotiv gibi ürünler) gümrük vergisi alınmamaktadır. Söz konusu ülkeler ile yapılan dış ticaret işlemlerinde KDV ve tüketim vergisi, tüketim (varış) ülkesinde tahsil edilmektedir.

Azerbaycan, 2014 yılı başına kadar AB'nin Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS) kapsamındaki tek taraflı tavizlerden yararlanmıştır. Bununla birlikte, AB'de 1 Ocak 2014 tarihinde yürürlüğe giren yeni GTS Yönetmeliği, AB ile hâlihazırda tercihli ticaret düzenlemesi olan ülkeler ile Dünya Bankası tarafından üç yıl üst üste "üst" ya da "üst-orta" düzey gelir sınıfında değerlendirilen ülkelerin AB'nin GTS rejimi dışında bırakılmasını öngörmüştür. Bu doğrultuda Azerbaycan, yeni GTS rejiminin gelir kriterine bağlı olarak Şubat

2014'ten itibaren AB GTS rejiminden yararlanamamaktadır. Ülkemizin AB GTS rejimine uyum perspektifi kapsamında, Azerbaycan 2014 başından itibaren ülkemizin GTS rejiminin de dışında bırakılmıştır.

ÜRÜN STANDARTLARI İLE İLGİLİ UYGULAMALAR

Azerbaycan Cumhuriyetinin "Tüketici Haklarının Korunması Hakkında Kanunu" gereğince uygunluk sertifikası (Standart Belgesi) olmayan ürünlerin satışı ve kullanılması yasaktır.

Azerbaycan'a yabancı ülkelerden malların ithalatının yapılabilmesi için milli sertifika belgelerine uygun olarak, malların standart belgesi ve deneme protokollerinin Azerbaycan Standartlaştırma, Metroloji ve Patent üzere Devlet Komitesi'ne takdim olunması ve bu malların milli sertifikalaştırma sisteminde testlerinin yapılması gerekmektedir.

Ancak, ithal edilen mallarda BDT Ülkeleri'nin standart kurumları ile TSE tarafından verilen standart belgeleri geçerli olarak kabul edilmektedir.

TSE ile Azerbaycan Standartlaştırma, Metroloji ve Patent üzere Devlet Komitesi arasında yapılan anlaşma dolayısı ile Türkiye'den TSE belgesi ile gelen mallardığıer ülke mallarına göre avantajlı konumdadır.

Birdiğerhusus; Yakın zamanakadarithaledilen ürünlerin üzerindeki etiketlerin İngilizce, Rusça, Türkçe olması yeterli görülürken, Mart 2010 tarihinden itibaren Azerbaycan Türkçesi ile olması uygulamasına geçilmiştir.

5. TÜRKİYE İLE TİCARET

Türkiye'nin Azerbaycan'a ihracatı; ihraç ürünlerinin bu ülkede tanınmaya başlaması, Türk şirketlerinin Azerbaycan piyasasında şube açmak suretiyle Türkiye'den ithalat yapması ve bu malları iç piyasada pazarlaması gibi nedenlerle 1993 yılından bu yana yükselme eğilimi göstermektedir. Ancak, yüksek gümrük vergisi oranları nedeni ile iki ülke dış ticareti potansiyelinin gerisinde kalmaktadır.

Rusya gümrüksüz mal ihraç etmesi nedeniyle Azerbaycan'ın ithalatında önemli bir avantaja sahiptir. İngiltere BP nedeniyle, ABD petrol yatırımları nedeniyle Azerbaycan'ın ithalatında öne çıkmaktadır. Ancak ülkemiz ürün çeşitliliği anlamında önemini korumaktadır. Bavul ticareti ve sınır ticareti nedeniyle istatistiklere tam olarak yansımada iki ülke arasındaki ticaret, önümüzdeki yıllarda önemli oranda artış potansiyeline sahiptir.

Türkiye'nin Azerbaycan'a olan ihracatında makineler ve mekanik cihazlar ve yedek parçaları, demir ve çelikten eşyalar, elektrikli makina ve cihazlar ve yedek parçaları, mobilya, otomotiv, optik alet ve cihazlar, motorlu kara taşıtları ve yedek parçaları, mineral yakıtlar, petrol ve türevleri gibi ürünler önemli paya sahiptirler. Bunun yanı sıra Türkiye'nin tuz, kükürt, taş, alçı ve çimento, kağıt, karton ve mamulleri, sabun ve muhtahzarları, sebze ve meyveler gibi birçok diğer ürünlerde ihracat potansiyeli bulunmaktadır.

Tablo 6: Azerbaycan'ın Türkiye ile Dış Ticareti (1.000.000\$)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2013	2.961	334	3.294	2.627
2014	2.876	291	3.167	2.585
2015	1.899	232	2.131	1.667
2016	1.286	278	1.564	1.008
2017	1.358	351	1.709	1.007

Kaynak: TÜİK

AZERBAYCAN'IN ÜLKEMİZDEKİ YATIRIMLARI

Azerbaycan'ın yatırım yaptığı ülkelerden en önemlisi Türkiye'dir. 2005-2016 yılları arasında Azerbaycan'dan Türkiye'ye gelen uluslararası doğrudan yatırım tutarları yaklaşık 4,8 milyar dolardır.

2016 yılı itibarıyla ülkemizde 1.956 adet azerbaycan sermayesine sahip şirket faaliyet göstermektedir. Türkiye'deki azerbaycan sermayeli şirketlerinin başlıca faaliyet alanları: toptan ve perakende ticaret; inşaat; gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri; ulaştırma, haberleşme ve depolama hizmetleri; imalat sanayi; oteller ve lokantalar; diğer toplumsal, sosyal ve kişisel hizmet faaliyetleri; tarım, avcılık ve ormancılık; sağlık işleri ve sosyal hizmetler; madencilik ve taşocakçılığı; elektrik, gaz ve su; eğitim hizmetleri; mali aracı kuruluşlardır.

ÜLKEMİZİN AZERBAYCAN'DAKİ YATIRIMLARI

Ülkemizin 2005-.2016 döneminde Türk firmaları tarafından Azerbaycan'a yapılan doğrudan yatırım tutarı 5,5 milyar dolar olmuştur.

Yatırımlarımızda önde gelen sektörler bilgi ve iletişim, finans ve sigorta faaliyetleri, gıda, meşrubat ve tütün ürünleri sanayi ve inşaatır.

İKİ ÜLKE ARASINDAKİ MÜTEAHHİTLİK İLİŞKİLERİ

Sovyetlerin dağılışından sonra ülke bir yenilenme süreci içerisine girmiş, bu sebeple müteahhitlik sektörü için cazip bir ortam olmuştur. Son iki yıldır bir durgunluk yaşanmasına rağmen konut, yol, içme suyu, köprü, otel, iş merkezi gibi projeler hali hazırda devam etmektedir.

Türk firmaları Azerbaycan müteahhitlik hizmetleri sahasında Başkanlık sarayları, Milli Meclisin restorasyonu ve ek binasının tamamlanması, hava alanı inşası, yol, su, elektrik, enerji nakil hatları gibi sahalarda çok önemli projeler gerçekleştirmişlerdir. Ancak, halihazırda daha çok yarım kalan projelerin tamamlanması işleriyle meşgul bulunmaktadır.

Türk Müteahhitlik firmaları Azerbaycan'da şimdiye kadar yaklaşık 12 milyar dolar değerinde 363 adet proje yürütmektedirler.

Diğer taraftan, Azerbaycan müteahhitlik sektöründe yerli firmaların kendi içinde tecrübe kazanmış oldukları ve belirli işleri doğrudan üstlenebildikleri görülmektedir. Bunun yanında piyasada belirli grupların tekel oluşturarak ihalelerde etkili olmaktadır.

Türk firmalarının bundan sonraki devrede daha çok yerli firmalarla şirketler birliği oluşturarak iş alma kabiliyetlerini devan ettirmelerinin daha gerçekçi bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir. Petrol ve Doğalgaz ticaretinin artmasına paralel olarak, Azerbaycan'ın bundan sonraki devrede daha çok alt yapı, su, yol, elektrik gibi inşaat işlerine yönelmesi beklenmektedir.

Diğer taraftan, inşaat sektörünü hizmet ticareti yanında tedarik mekanizmasını desteklemesiyle de değerlendirmek gerekmektedir. Türk inşaat malzemeleri piyasada haklı bir imaja sahiptir. Bu anlamda Azerbaycan'ın ithalatında ve Türkiye'nin Azerbaycan'a ihracatında inşaat malzemeleri önemli bir paya sahiptir.

6. PAZAR İLE İLGİLİ BİLGİLER

DAĞITIM KANALLARI

Farklı malların tek bir dağıtıcısı olabilmektedir. Türkiye, Rusya veya İngiltere menşeli malların tek bir dağıtıcısı olabilmektedir. Pazar fiyata duyarlı olduğu için yerli dağıtımçı ile çalışmak ve promosyon faaliyetlerine önem vermek gerekmektedir. Ayrıca dağıtımçı ile detaylı bir sözleşme yapmak önem arz etmektedir.

Azerbaycan özel sektörünün pazarlama sistemi henüz gelişme aşamasındadır. Bağımsızlık sonrası kurulmaya başlayan özel şirketler ticarete merkezi satın alma sisteminin yerine yavaş yavaş geçmeye başlamıştır. Küçük dükkanlar kendi kendilerini finanse ederek önemli gelişme göstermişlerdir. Devlet kuruluşlarının tüketim mallarını pazarlamaları ödeme güçlerinin yetersiz olması nedeniyle mümkün olamamaktadır. Azerbaycan ekonomisi yalnızca bir nakit ekonomisi olarak faaliyet göstermektedir. Ülkede gıda, giyim ve küçük alet ve edevatların temin edilebildiği küçük dükkanlar bulunmaktadır. Elektronik ithal malları da kolayca temin edilebilmektedir.

Bakü içinde yaklaşık 5000 civarında gıda satan küçük market, civardaki rayonlarda ise 3000 civarında market mevcuttur. Fiyat duyarlılığı nedeniyle farklı kalite ve fiyat uygulaması pazarda başarı için gereklidir.

TÜKETİCİ TERCİHLERİ

Ülkede üç ana pazar bölümü bulunmaktadır:

- Aylık ortalama 64 ABD Doları ya da daha az kazanan nüfusun en büyük kısmı;
- Küçük ancak giderek genişleyen ve sabit olmayan bir gelire sahip olan orta sınıf;
- Çok yüksek fiyatlı ürünleri dikkat çekici biçimde tüketen ve "yeni Azeriler" olaraklandırılan sınıftır.

İlk iki tüketici grubu sokak pazarlarından ucuz Türk, Rus ve İran malı ürünleri satın almaktadır. Tüketim malları ihracatçıların pazarda giderek artan perakende satış mağazalarına yönelmeleri yerinde olacaktır. Bu mağazalardan sayıları az olmakla birlikte, harcama eğilimi yüksek olan ve yüksek kaliteli ürün ve hizmetlerle ilgilenen yüksek gelirli tüketiciye ulaşmak mümkündür. Azeri tüketiciler fiyatlara karşı duyarlı olmalarına karşın önemli ölçüde marka bilinci oluşmakta olan tüketicilerdir.

Türkiye ile benzer tüketim eğilimlerine sahip Azerbaycan'ın, petrol anlaşmaları ve beraberinde ülkeye girecek yabancı yatırımlar ve yabancı işçiler ile birlikte dış ticaret potansiyeli artacaktır. Petrol üretimi ve dağıtımının başlaması ile refah düzeyi artacak, ülkenin tüketim eğilimleri de bu yönde değişecek; ürün kalitesi, ambalaj ve paketleme önem kazanacaktır. Bunun yanı sıra, hizmet ve eğlence sektörlerinde de gelişme beklenmektedir.

REKLAM VE PROMOSYON

Ülkede yayımlanan Rusça ve Azerice gazeteler Pazartesi günleri haricinde günlük olarak, İngilizce gazeteler haftalık olarak yayımlanmaktadır. Gazete ve dergiler çok okunmaları ve satılmaları nedeni ile orta sınıf Azeri tüketiciye ulaşmak açısından iyi kanallardır. Ülkede iki adet devlet televizyonu ve üç adet özel televizyon yayın yapmaktadır. Bakü'den üç adet Rus televizyonunun izlenmesi mümkündür. Türk televizyonları da ülkede izlenebilmektedir. Ayrıca devlet radyoları FM ve orta dalga kanalları aracılığı ile reklam yayını yapabilmektedir.

Reklamcılık henüz gelişme aşamasındadır. Reklam kanalları gazeteler, televizyonlar ve sokak ve caddelerdeki ilan panoları ile sınırlandırılmıştır. Sokaklardaki büyük ve küçük ilan panoları (billboardlar) özellikle Bakü'de reklam ve promosyon için yaygın olarak kullanılmaktadır. Devletin billboard kiralari sabit olup m2 20-25 \$ civarındadır. Bir aylık billboard kirası şehir merkezinde 360\$ civarındadır. Devlet İcra Hakimiyeti'nin Reklam bölümü, billboard'lar için A-B-C olmak üzere üç bölge belirlemiştir, fiyatlar da bölgelere göre değişmektedir. Merkezi yerler A sınıfına girmektedir. Radyo ve TV reklamları, halka ulaşabilmenin etkin yollarından olup Pazar günü saat 18:00 en çok izlenme oranının olduğu saat olarak ifade edilmiştir.

SATIŞ TEKNİKLERİ VE SATIŞI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Kişisel ilişkiler Azerbaycan ile ticarete önemli rol oynamaktadır. Uzun mesafeli iletişim yerine karşılıklı toplantılar yaparak ilişki kurmak daha etkili olmaktadır. Bu nedenle Azerbaycan'a ihracat yapmak isteyen firmaların kişisel ilişkiler kurmak ve dağıtım kanallarını oluşturmak üzere ülkeye ziyarette bulunmalarında fayda görülmektedir. Ülkeye yapılacak ziyaretler iş yapılacak firmaların mali durumlarının gözlenmesi açısından da önem taşımaktadır. Ticarete büyük ölçüde nakit ödeme tercih edilmektedir. Dış ticaret işlemlerinde tercih edilen diğer ödeme şekli ise akreditifli ödemedir. Ülkedeki özel bankalar ticari bankacılık sektöründeki toplam meyduatın yalnızca %15'ine sahiptir. Bankacılık sistemi kamu bankalarının egemenliği altındadır. Kredi kartı kullanımı henüz yeterince yaygınlaşmamıştır. Bu nedenle ülkede katalog üzerinden ve elektronik ticaret yolu ile satışlar henüz gelişmemiştir. Doğrudan pazarlama yöntemi olarak yüzyüze satışlar (özellikle güzellik ve sağlık ürünlerinde) kullanılmaktadır. Önümüzdeki yıllarda dağıtım maliyetlerini düşürmeleri nedeni ile katalog ve elektronik ticaret satışlarının artması beklenmektedir.

7. AZERBAJYCAN İNŞAAT MALZEMELERİ SEKTÖRÜ

İNŞAAT MALZEMELERİ

İnşaat malzemeleri sektörü istatistikleri aşağıda yer alan Gümrük Tarife İstatistik Cetvelindeki tanımlar baz alınarak hazırlanmıştır.

GTİP No	Ürünün Tanımı
2520	Alçı
2523	Çimento
3208, 3209, 3210, 3214	Boyalar
3917, 3918, 3922, 3925	Plastik İnşaat Malz.
4411,4412, 4418	Ağaçtan İnşaat Malz.
4814	Duvar Kağıtları
6802, 6803	İşlenmiş Doğal Taşlar
6806	Mineral Yünler
6807, 6809, 6810, 6811	Asfalt, alçı, çimento ve betondan eşya
6904	Tuğlalar
6905	Kiremitler
6907, 6908	Seramik Kaplamalar
6910	Seramik Sağlık Gereçleri
7003,7004,7005, 7008,7016	Düz cam
7019,	Cam Yünü
7214,7215, 7216, 7217	Demir-çelik çubuk, profil ve teller
7303,7304, 7305, 7306,7307	Demir Çelikten borular ve bağlantı parçaları
7308	Demir Çelikten sağlık gereçleri
7317, 7318	Demir çelikten çivi, civata, somun vida vb.
7322	Demir Çelikten radyatörler
7324	Demir çelikten inşaat aksamı
7604,7610	Alimünyumdan sağlık gereçleri
7615	Aliminyumdan diğer inş. Malz. Ve inş. Aksamı
8301, 8302	Adi metallere killer ve donanım eşyası
8402, 8403, 8404, 8415, 8419	Isıtma ve soğutma cihazları
8428	Asansörler
8481	Musluklar, vanalar
8536	Elektrik malzemeleri
8544	Kablolar
9405	Aydınlatma armatürleri
9406	Prefabrik yapılar

İHRACAT

Azerbaycan, 2017 yılında gerçekleştirmiş olduğu 16,5 milyar dolar ihracatın 82 milyon dolarını inşaat malzemeleri sektörü üzerinden gerçekleştirmiştir. demir-çelik, kablolar ve asfalt, alçı, çimento ve betondan eşya öne çıkan ihracat kalemleri arasında yer almaktadır. Türkiye'ye gerçekleştirilen inşaat malzemeleri ihracatı 1,7 milyondolardır.

Tablo 8: Azerbaycan'ın Dünya'ya ve Türkiye'ye İnşaat Malzemeleri İhracatı (1.000\$)

GTİP	Azerbaycan'ın Dünya'ya İhracatı	Azerbaycan'ın Türkiye'ye İhracatı		TR'nin Dünya'dan İthalatı
	2017	2017	TR'nin Azerbaycan'a Uyguladığı Gümrük Vergisi	2017
TOPLAM	16524465	350870		233791662
İNŞ. MALZ. TOPLAM	81999	1722		10948409
7304	28942	1188	0	290593
8544	2589	103	3	910837
6810	1614	66	2	23947
9406	206	64	3	16993
6802	332	52	1	172203
4418	73	48	1	65653
3208	633	43	6	285480
8419	404	38	2	575221
3214	217	28	5	207255
3917	420	18	6	238217
4411	78	15	7	89142
8536	1041	14	2	1176400
7604	168	13	8	64156
8481	1073	13	2	1184064
7308	1468	10	0	305855
6907	50	3	5	32683
7307	483	3	4	166712
8428	40	2	0	677973
7610	62	1	6	38352
2520	13043		0	6793
2523	15273		2	11259
3209	367		7	93971
3210			7	24782
3918			7	88043
3922	9		7	42393
3925	19		7	41440
4412			9	269012
4814	5		0	16270

6803			2	454
6806	18		0	52391
6807			0	15833
6809	913		2	7659
6811			2	2053
6904	176		2	902
6905			0	473
6910	1		7	7164
7003			4	2897
7004			4	1583
7005	7		2	147104
7008	18		3	1671
7016			5	5593
7019			7	233789
7214	7092		30	62833
7215			3	38398
7216	1167		14	178180
7217	55		0	64702
7303			3	16092
7305	2928		0	80446
7306	235		0	220077
7317	1		0	11061
7318	124		4	753358
7322			3	17673
7324	4		3	12257
7615			6	13346
8301	31		3	188184
8302	46		3	426597
8402			3	104572
8403	41		3	145554
8404			3	13515
8415	384		2	691274
9405	149		3	315025

Kaynak: Trademap

İTHALAT

Azerbaycan, 2017 yılında ki 7,6 milyar dolar ithalatın 1 milyar dolarını inşaat malzemeleri sektörü üzerinden gerçekleştirmiştir. Demir-çelik, kablolar ve plastik inşaat malzemeleri öne çıkan ithalat kalemleri arasında yer almaktadır. Türkiye'den gerçekleştirilen inşaat malzemeleri ithalatı 267,7 milyon dolar olup, Ülkemizin Azerbaycan'a gerçekleştirmiş olduğu ihracatın %20'sini inşaat malzemeleri oluşturmaktadır.

Tablo 9: Azerbaycan'ın Dünya'dan ve Türkiye'den İnşaat Malzemeleri İthalatı (1.000\$)

GTIP	Azerbaycan'ın Dünya'dan İthalatı	Azerbaycan'ın Tr'den İthalatı		TR'nin Dünya'ya İhracatı
	2017	2017	Azerbaycan'ın TR'ye uyguladığı Gümrük Vergilendirmesi	2017
TOPLAM	7618769	1357772		157054789
İnş. Malz. Toplam	1089833	267691		17455288
7308	72959	49671	10	1047702
8544	36913	20278	12	1923218
3917	25730	13884	10	522791
3208	18345	13125	12	118859
7604	13603	11980	3	674951
8403	24194	11127	1	458170
8481	160449	10809	9	504197
8536	21143	9824	14	463012
8302	12783	9365	11	483265
9406	33874	9054	15	168262
7216	20359	7237	6	787665
7306	51664	6838	10	1156852
4411	22040	6797	10	347043
7318	14803	5494	15	365639
9405	28611	5312	14	232336
6907	17783	5245	15	551646
3214	8319	5243	15	160491
8415	26230	5099	10	206652
7307	22419	4976	10	107550
8419	29246	4807	7	218549
7610	8886	4423	15	217290
3925	6012	4334	15	218733
6802	10925	3908	15	927012
7615	7713	3072	15	144532
4418	17612	3039	10	143697
8428	37134	2956	1	176574
7217	8363	2343	5	170567
3922	3516	2167	15	104275
7304	151787	1820	7	32960
3209	2974	1742	15	58029
7214	34835	1648	6	2586705
8301	3283	1597	15	132377

7322	4753	1582	11	426597
7008	2356	1552	15	53988
6910	4318	1549	15	230845
3210	1569	1486	15	23934
4412	25136	1295	10	15488
7019	14305	1272	14	89863
7305	16135	1089	10	124287
6806	6282	1044	15	19057
8402	2083	963	0	45322
4814	22034	862	15	9580
6807	4430	804	15	17718
3918	2459	661	15	26920
7303	608	597	10	12309
8404	557	500	0	15158
6811	5392	498	15	8290
7004	370	361	15	2498
7324	1306	357	13	59557
6809	761	356	15	37463
6905	528	321	15	4653
7317	1276	317	15	43909
2523	5259	272	15	531368
7016	2053	224	15	7699
6810	1974	158	15	59230
7005	5309	122	15	63226
7215	3426	80	5	55067
7003	340	68	15	6635
6803	54	54	15	604
2520	156	23	15	49463
6904	97	10	15	2959

8. YARARLI ADRESLER

T.C. Bakü Büyükelçiliği

Adres: 27, Khagani Küçesi 370000, Bakü

Tel: 988139-988135-983186

Faks: 988349

T.C. Bakü Büyükelçiliği Ekonomi ve Ticaret Müşavirliği

Adres: Bülbül Pros. 11/16 Bakü

Tel: 935490

Faks: 986596

Azerbaycan Büyükelçiliği

Adres: Mammad Noruzali, Büyükelçi

Cemal Nadir Sok. Çelikler Apt. 20 Çankaya, Ankara

Tel: 312-4412620 / 3 hat

Faks: 312-4412600

Azerbaycan Başkonsolosluğu

Adres: Yeniçarşı 20, Beyoğlu, İstanbul

Tel: 212-2932123

Faks: 212-2932124

Azerbaycan Ticaret ve Sanayi Odası

Adres: İstiglaliyet Küçesi 31/33 370601, Bakü

Tel: 99-412-927998-925126

Faks: 99-412-989324

9. KAYNAKÇA

1. Ekonomi Bakanlığı Bilgi Sistemi – www.ekonomi.gov.tr
2. Trademap – www.trademap.org
3. Worldometers - www.worldometers.com
4. CIA World Factbook-<https://www.cia.gov/>
5. Uludağ İhracatçı Birlikleri
6. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi – İnşaat Malzemeleri Dış Pazar Araştırması 2017

İskele Caddesi No:51 İpekyolu / VAN
Tel: 0 (432) 210 00 55
Faks: 0 (432) 216 44 88 - SMS 532 752 65 65

www.vantso.org.tr